

середньому 0,11 га на одного власника. Для розрахунків нами було взято 150,4 тис. власників землі в колективних садах і городах із площею землі 18,1 тис. га, що належать до сільської місцевості, за виключенням жителів м. Львова. Власники землі в колективних садах і городах сільської місцевості у 2010 р. в середньому на одного користувача мали 0,12 га сільськогосподарських угідь і очевидно вони продовжуватимуть займатися цим видом діяльності на виділених їм землях.

Наші дослідження свідчать, що все-таки 30% сільськогосподарських угідь особистих селянських господарств у результаті зняття мораторію на продаж земель сільськогосподарського призначення будуть продані. Із решти сільськогосподарських угідь необхідно залишити для ведення особистого підсобного господарства, виходячи із науково-обґрунтованих норм (0,25 га сільськогосподарських угідь на одне особисте селянське господарство). Залишок сільськогосподарських угідь особистих селянських господарств поетапно на основі оренди буде використовуватись організаційно-правовими структурами різних форм власності і господарювання, а також фермерськими господарствами. Передбачаємо також створення нових юридичних осіб у виді сільськогосподарських підприємств на базі особистих селянських господарств і оренди землі. В розрахунках передбачено, що до 2015 р. можливо укласти договори оренди із особистими селянськими господарствами, залучивши 45 % вільних земель, а решта – до 2020 р.

ДО ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ ОБСЛУГОВУЮЧИХ КООПЕРАТИВІВ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ

*Березівський Я.П., к.е.н.,
Львівський національний університет
ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Гжицького*

Сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи як агросервісні організаційні форми спільних дій, викликають підвищений інтерес в аграрному секторі економіки України і все більше сільськогосподарських товаровиробників (сільськогосподарські підприємства різних організаційно-правових форм, фермери, власники особистих селянських господарств) беруть участь у створенні та діяльності обслуговуючих кооперативів або мають наміри

вступити до таких формувань. Більше того, створення та функціонування таких кооперативів здебільшого не потребує великих матеріальних витрат, а його члени можуть вкласти лише невеликі пайові внески. Вищенаведене, а також відмова держави в ринковій економіці від постачальницько - збутових функцій і обумовила необхідність розвитку обслуговуючої кооперації в аграрному секторі економіки.

Саме кооперативні формування дають змогу товаровиробникам одержувати прибуток від додаткової вартості на стадіях подальшого руху виробленої ними продукції, передусім переробки, використовувати професійний менеджмент і конкурувати з іншими суб'єктами господарювання.

Досягнення стабілізації вітчизняного сільськогосподарського виробництва та перехід до його розширеного відтворення можливий лише за умови достатнього розвитку інфраструктури аграрного ринку, передусім на кооперативних засадах та перерозподіл з боку держави доданої вартості як між галузями продовольчого підкомплексу так і в економіці загалом. Невід'ємною частиною цього процесу, безумовно, має стати раціональна організаційна структура сільського господарства, сформована з широким використанням кооперативної ідеї та при достатньо високому рівні професійного менеджменту. Слід зауважити, що розвиток кооперативних відносин в аграрному секторі значною мірою стримує економічна слабкість сільськогосподарських товаровиробників, включаючи дрібних приватних власників особистих селянських господарств, які є основною ланкою кооперативного руху. Відсутність коштів для формування кооперативних структур та недостатня увага до цих процесів державних органів управління усіх рівнів не дають можливості повною мірою реалізувати кооперативну ідею. Поліпшення фінансового стану сільськогосподарських товаровиробників і економіки в цілому сприятиме розвитку обслуговуючих кооперативів на селі, зокрема, маркетингових, які забезпечують вихід товаровиробників на ринки збуту продукції. При цьому, реалізація продукції за сприяння кооперативних формувань найбільш сприятливий і надійний канал збуту, адже він контролюється самими її виробниками, особливо для продукції яка швидко псується, що може привести до значних збитків підприємств-виробників.

Узагальнення наукових досліджень і практики виробничої діяльності дає змогу запропонувати нам основні види обслуговуючих кооперативів, у яких можуть брати участь (мати право членства і

власності у кооперативі) товаровиробники, які водночас є і клієнтами кооперативу. Зокрема, обслуговуючий кооператив виробників молока (кооперативне товариство виробників молока) створюється з метою: надання останнім можливості реалізації власної продукції без зайвих ринкових посередників; отримання прибутку не лише безпосередньо від виробництва, а й від переробки, транспортування, оптової і роздрібною торгівлі; реалізації продукції у великих масштабах; виходу на стабільні ринки збуту продукції; використання професійного управлінського персоналу.

Призначення кооперативу з матеріально-технічного постачання: організувати стабільне матеріально-технічне постачання за найсприятливішими цінами; уникнути зайвих ринкових посередників; здійснювати постачання великих масштабів; виходити на стабільні, в тому числі міжнародні ринки засобів виробництва, використовувати професійний управлінський персонал. Призначення кооперативу спільного використання техніки: придбати техніку, яку недоцільно тримати в одноосібному володінні; організувати оптимальне використання техніки своїх членів-клієнтів; уникнути зайвих ринкових посередників; виходити на стабільні, в тому числі міжнародні ринки технічних засобів виробництва; використовувати професійний управлінський персонал.

Призначення кооперативного товариства садівників і овочівників: надати виробникам плодів, ягід і овочів можливість реалізації власної продукції без зайвих ринкових посередників; отримати прибуток не тільки безпосередньо від виробництва, а й від зберігання продукції, її переробки, транспортування, оптової і роздрібною торгівлі; здійснювати реалізацію продукції у великих масштабах; виходити на стабільні, в тому числі міжнародні ринки збуту; використовувати професійний управлінський персонал; організувати матеріально-технічне постачання за найсприятливішими цінами; забезпечувати розсадою та саджанцями найкращих вітчизняних і зарубіжних сортів. Призначення сільськогосподарського багатофункціонального кооперативу: надання комплексу послуг сільськогосподарським товаровиробникам – членам кооперативу, пов'язаних з виробництвом, заготівлею, зберіганням, переробкою (первинною) та збутом сільськогосподарської продукції; надання послуг з обробітку, поліпшення сільськогосподарських угідь, постачання насінневого та садивного матеріалу, добрив, молодянку худоби і птиці, звірів; надання культурно-побутових, ритуальних, транспортних, експедиційних і консультативних послуг з питань

сільськогосподарського виробництва і комерційної діяльності; проведення природоохоронних заходів та селекційної роботи.

Машинно-технологічний кооператив являє собою групу сільськогосподарських товаровиробників, які вирішили розділити власність та спільно використовувати сільськогосподарську техніку, яку індивідуально вони б не могли використовувати на повну потужність, чи придбати окремо за власні кошти. Вони визначають правила для забезпечення ефективного функціонування кооперативу. Першим з цих правил є зобов'язання з діяльності, яке в машинно-технологічних кооперативах має певні особливості. Під час створення кооперативу, або при купівлі нової сільськогосподарської техніки, кожен член або майбутній член кооперативу зобов'язується використовувати кожну одиницю сільськогосподарської техніки у визначеному обсязі (для більшості одиниць – це кількість гектарів, для тракторів та деяких спеціальних машин обсяг роботи визначається кількістю годин та днів). Кожен член бере участь у фінансуванні техніки пропорційно до обсягу використання, на який він погодився: він вносить паї пропорційно до своїх зобов'язань щодо діяльності.

Засновниками більшості обслуговуючих кооперативів на сьогоднішній день є фермерські та особисті селянські господарства. Головна мета такої кооперації – первинна обробка і зберігання зернових культур та їх переробка, заготівля й реалізація молока, надання ветеринарно-зоотехнічних, технологічних та транспортних послуг, постачання матеріально-технічних засобів, їх ремонт і технічне обслуговування, догляд за вирощуванням сільськогосподарських культур, їх збирання, заготівля кормів тощо.

В цілому слід відзначити, що кооперативна форма діяльності в сільському господарстві зумовлена потребою становлення стабільних зв'язків товаровиробників із ринком, тому функціонування дрібного виробництва з орієнтацією на ринок становить об'єктивну основу розвитку кооперативного руху. Важливим є те, що кооперація вертикального типу не призводить до обмеження прав її учасників з точки зору відносин власності. Товаровиробники залишаються повноцінними власниками засобів виробництва, виробленої продукції, одержаних доходів тощо. Завдання кожного члена кооперативу – забезпечити найефективніший контроль за використанням своєї, спільної власності.